

ملاصدرا عارفی که چند گام جلوتر از هم مسلکانش بود

روشنفکر دینی در زمانه خویش، شاید یکی از صفات و القابی باشد که بتوان به ملاصدرا (صدر المتالهین) نسبت داد چرا که وی حکیم و عارفی بود که همیشه چند گام از سایر هم مسلکانش جلوتر بود.

روشنفکر دینی در زمانه خویش، شاید یکی از صفات و القابی باشد که بتوان به ملاصدرا (صدر المتالهین) نسبت داد چرا که وی حکیم و عارفی بود که همیشه چند گام از سایر هم مسلکانش جلوتر بود.

به گزارش روز شنبه خبرنگار فرهنگ ایران، ملاصدرا پس از کسب درجه اجتهاد، به تدریس در مدرسه خواجه پرداخت، اما از آنجایی که نظریاتش در برخی مسائل فقهی با بیشتر دانشمندان قشری اصفهان متفاوت بود، او را به بدعت‌گذاری در دین متهم ساختند و خواهان اخراج او از مدرسه و در نهایت تبعید او شدند.

صدرالدین محمد شیرازی، معروف به صدرالمتالهین و ملاصدرا، حکیم، عارف، محدث و مفسر بزرگ شیعه و اسلام در سال 979 یا 980 (نهم جمادی الاولی) هجری قمری در شیراز به دنیا آمد.

خواجه ابراهیم قوامی (پدر ملاصدرا) سیاستمداری دانشمند و مومن بود و با وجود داشتن ثروت و عزت و مقام، هیچ فرزندی نداشت ولی سرانجام بر اثر دعا و تضرع فراوان به درگاه الهی، خداوند پسری به او داد که نامش را محمد گذاشتند.

ملاصدرا از دانشمندان کم نظیری بود که از همراهی با صاحبان قدرت و زندگی با اهل دنیا و دنیاپرستان و تعریف و تمجید شاهان بیزار بود و عظمت روحی که در او وجود داشت به او اجازه سرفروید آوردن در برابر مقامات پست دنیایی را نمی‌داد؛ و البته دنیا طلبان نیز چنین مزاحمی را نمی‌توانستند تحمل کنند و او را از حسادت و توهین و تهمت خود در امان نمی‌گذاشتند. صدرالمتالهین پس از طی مراحل علمی در اصفهان و آغاز حسادت‌ها و مخالفت‌ها به زادگاه خود باز می‌گردد تا شاید در حمایت خانواده و خویشان خود بتواند در امان باشد.

امام خمینی (ره) در یکی از مصاحبه‌های خود درباره علل شکل‌گیری انقلاب در پاسخ به این سوال خبرنگار «یک سؤال شاید کمی شخصی دارم که مطرح کنم؛ چه شخصیت یا شخصیت‌هایی- در تاریخ اسلامی یا غیر اسلامی- غیر از رسول اکرم (ص) و امام علی (ع) شما را تحت تأثیر قرار داده است و روی شما مؤثر بوده است؟ و چه کتابهایی- بجز قرآن- در شما اثر گذاشته است؟» می‌فرماید: من نمی‌توانم به این سؤال الآن جواب بدهم. احتیاج به تأمل دارد. کتابهای زیادی ما داریم؛ شاید بتوان گفت در فلسفه: ملا صدرا، از کتب اخبار: کافی، از فقه: جواهر. علوم اسلامی ما خیلی غنی هستند؛ خیلی کتب داریم. نمی‌توانم برای شما احصا کنم. (صحیفه امام، ج 5، 271 - مصاحبه با محمد حسنین هیکل درباره علل شکل‌گیری انقلاب)

حضرت امام در شرح چهل حدیث، ملاصدرا را فخر شیعه معرفی می‌کند و او را چنین لقب می‌دهد: «و جناب محقق فلاسفه و فخر طایفه حقه، صدر المتالهین، رضوان الله علیه»

بر اساس این گزارش، زندگی صدرالمتالهین را می‌توان از زوایای گوناگونی تحلیل کرد و به عنوان الگو و نمونه ای ارزشمند در زندگی به کار برد.

'روشنفکر دینی' در زمانه خویش شاید یکی از صفات و القابی باشد که بتوان به ملاصدرا نسبت داد چرا که وی حکیم و عارفی بود که همیشه چند گام از سایر هم مسلکانش جلوتر بود.

صاحب‌نظران بر این باورند که یکی از افتخارات تشیع همین صفت این عارف کم نظیر است و با کمی تحقیق می‌توان در دوران معاصر نیز چنین افرادی را دریافت که سبب اعتلای مذهب شیعه اثنی عشری شده اند.

اگر در آن دوران، ملاصدرا یک روشنفکر دینی به شمار می‌رفت؛ در این زمان نیز افرادی همچون شهید بهشتی، مطهری و شریعتی وجود داشتند.

هر چند که صاحب‌نظران و کارشناسان بر این باورند که همین صفت چند گام جلوتر بودن از زمانه حکما و بزرگان دینی سبب جاودانگی و اعتلای مکتب شیعی در جهان شده است اما به نظر می‌رسد این برگ برنده شیعیان و دنیای اسلامی طی چند دهه اخیر کم‌رنگ شده است و دیگر روشنفکران دینی همچون آیات اعظام بروجردی، گلپایگانی، بهجت، امام خمینی و غیره کمتر شده است.

اینکه دلایل این کم‌ترکی در بین طلاب و محصلان حوزه‌های علمیه جهان شیعه و اسلام چیست و چرا دیگر نظیر اینگونه افراد کمتر یافت می‌شود؛ مقوله ای است که در این مقال نمی‌گنجد اما به طور حتم برای نگه داشتن پرچم اسلام ناب محمدی (ص) بر فراز اعصار نیازمند داشتن چنین افرادی با خصوصیات هم چون ملاصدرا هستیم.

رهبر معظم انقلاب در پیام خود به همایش جهانی بزرگداشت صدرالمتالهین (ره) فرمودند: «از تشکیل این مجمع بزرگ علمی و فکری که برگرد اندیشه و شخصیت فیلسوف نامدار ایرانی، حکیم صدرالمتالهین شیرازی فراهم آمده، احساس افتخار و مسرت می‌کنم و خدای سبحان را سپاس می‌گویم.

اگر چه دانسته‌های دنیای غرب و حتی بخش‌هایی از دنیای اسلام از این شخصیت کم نظیر چندان وسیع نیست، ولی حوزه‌های فلسفی ایران لااقل در سه قرن اخیر - یعنی تقریباً از 100 سال پس از تألیف کتاب اسفار تا کنون - یکسره از آراء فلسفی صدرالمتالهین تغذیه شده و کتابها و آراء مهم او - که بسیاری از آنها حداقل در قالب استدلالی و عقلانی اش از ابتکارات

اوست - محور درس و تحقیق و شرح و تنقیح بوده است.»
در زندگی ملاصدرا نوشته‌اند که وی هفت سفر پیاده به مکه رفته است؛ در 400 سال پیش این سفر را با اسب یا شتر و از راه صحرای خشک مرکزی عربستان طی می‌کردند؛ بنابراین، سفر حج نوعی ریاضت هم شمرده می‌شد.
در این سفر که به صورت کاروان‌های بزرگ حاجیان انجام می‌شد؛ برخی از گرما و تشنگی و خستگی در راه می‌مردند؛ با این وصف طی این سفر که چند هزار کیلومتر راه دشوار بود با پای پیاده، مسلمانان دشواری‌های بیشتری داشته و قوت اراده و ایمان را می‌طلبیده است.
ملاصدرا هفت بار قدم در این راه گذاشت و سرانجام در سفر هفتم بر سر راه خود به مکه و زیارت کعبه در شهر بصره (در خاک عراق) بیمار شد و چشم از جهان فرو بست.
در تقویم رسمی کشور، اول خرداد روز بزرگداشت ملاصدرا (صدر المتألهین) نامگذاری شده است.
گزارش از: حمیدرضا بازگشا